

intromittant donec vocentur, et ut requisiti ab ecclesiastico iudice, auxilium suum impendere teneantur, juxta cap. *Ut famæ*, de Sentent. excommunicat. Dixi nihilominus hoc intelligendum esse *de jure communi*, nam ex privilegio solent in aliquibus regnis excipi aliqua crimina clericorum, de quibus magistratus civiles cognoscere possunt, ut crimen læsæ majestatis, fabricationis falsæ monetæ, etc.; oportet tamen ut privilegium illud Pontificium sit, quia nullus rex vel princeps sæcularis potest hoc privilegium dare, ut infra dicitur.

11. *An regula posita ampliatur.* — Secundo quæri potest, an regula hæc aliquam ampliationem admittat. Ad quod breviter respondeo, ex parte materiæ seu criminum non posse ampliari, quia extenditur ad omnia crimina, quibus nullum addi potest. Ex parte vero judicii seu iudicis, notari potest duplex ampliatio. Una est, ut neque directe neque per modum reconventionis possit laicus iudex de crimine clerici cognoscere, ut notavit Joannes Lup., tract. de Libert. Eccles., p. 2, q. 1, n. 2, ex cap. *Qualiter et quando*, de Judiciis, in quo expendo particulam illam, *omnino prohibemus*, nam perinde fuit dicere *omnino*, quod quocumque modo. Item ampliatur ab eodem auctore, ut etiam in casu negligentia iudicis ecclesiastici non possit sæcularis de quocumque crimine clerici cognoscere, hoc enim a fortiori probant supra dicta in fine capitis præcedentis. Quid vero possit interdum agere sæcularis potestas circa clericum malefactorem per modum defensionis vel auxilii, infra videbimus.

12. *Responsio.* — *Etiam in criminalibus actor debet sequi forum rei.* — Tertio quæri potest, an in materia criminali locum habeat declaratio de actore et reo, capite præcedenti data in materia civili. Respondeo, sine dubio esse eandem vel majorem rationem de criminibus, quam de causis civilibus¹. Ita docent auctores allegati præcedenti capite. Et eisdem iuribus probari potest, nam præter ea quæ generaliter loquuntur, in c. *Si quisquam*, 11, quæst. 1, dicitur canones imitari leges in dicta regula, quod actor sequi debet forum rei; hæc autem regula expresse traditur pro causis criminalibus in l. *In criminali*, Cod. de Juris. omni. judic., in l. ult., Cod. *Ubi in rem actio*.

¹ Vide Julium Clar., § final., q. 36; et Stephan. Aufrer., in Clementin. *Ut cleric.*, de Offic. ordina., limitat. 13.

Rationes etiam supra factæ non minus de criminalibus causis procedunt, quam de civilibus. Imo major quædam ratio in rebus criminalibus intercedit, quia minus decet magisque periculosum est, clericum contra laicum actionem criminalem intentare, quam civilem, quia in criminali intercedit quædam vindicta et periculum odii, et ita potest facilius scandalum generare. Quod adeo verum est, ut ob hanc causam antiqui canones prohibuerint clericum, inconsulto Episcopo, laicum accusare.

13. *Malefactores Ecclesiarum et clericorum percussores in iudicio ecclesiastico conveniri possunt.* — Nihilominus tamen in hac materia additur quædam exceptio in cap. *Cum sit generale*, de Foro compet., his verbis: *In favorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum rectores possint sub quo maluerint iudice convenire*; ubi solum adverto, non excipere omnes malefactores clericorum, alias exceptio destrueret regulam; excipit ergo malefactores Ecclesiarum, quales sunt raptores, et similes, ut ibi Glossa notat. Verum est tamen etiam percussores clericorum posse ad ecclesiasticum iudicium deferri, non ratione personæ accusantis, si sit clericus, quasi ipsa trahat reum ad suum forum, sed ratione sacrilegii, quod est ecclesiastici vel saltem misti fori. Reliqua de hac declaratione videri possunt in Glossa et Doctoribus ibi. Et quæ de alia moderatione fundata in negligentia iudicis laici supra diximus, hic applicanda sunt, ut constat.

14. *An privilegium fori ad crimina ante illud commissa extendatur.* — *Ratio dubitandi pro parte negativa.* — Tandem inquiri hic potest, an hoc privilegium seu exemptio extendatur ad præterita, id est, ad crimina ante clericatum commissa, seu eo tempore quo aliquis non gaudebat privilegio fori quacumque ex causa, etiamsi alias clericus esset. Ratio dubitandi est, quia qui deliquit in statu clericali, licet postea relinquat statum clericalem (ut contingere potest in clericis non ordinatis in sacris, et in religiosis non professis, vel professis, qui per dispensationem statum mutarunt), ille (inquam) semper gaudet privilegio quoad illud delictum durante statu commissum, ut docent Covarr., in Pract., c. 31, numero octavo; Juli. Clar., § final., q. 36, numero undecimo; Barbosa, in l. *Titia*, ff. Solut. matrim., qui alios referunt. Et fundamentum est, quia ad gaudendum privilegio attenditur status temporis, in quo delictum committitur, juxta l. 2, ff. de Pœnis. Item quia

quando commissum est delictum, fuit immune a jurisdictione sæculari; ergo etiam si relinquatur status, non subicitur illi. Quia nullum est jus canonicum quod talem pœnam imponat, vel quod declaret amissionem privilegii per dimissionem status retrotrahi ad tempus præteritum, in quo durabat status, seu ad delictum tunc commissum; non est autem sine jure vel evidenti ratione irritandum privilegium, neque asserendum aliquid, quod pœnale est et odiosum. Ergo simili modo qui in statu laici deliquit, et postea accipit ordinem, vel statum ecclesiasticum, non gaudebit privilegio pro his delictis quæ antea commisit, cum esset in statu laici. Probatur consequentia, tum quia sequitur ex eodem principio, quod ad gaudendum privilegio attenditur tempus delicti; ergo qui non erat clericus, vel, si erat, non vivebat in statu clericali, et tunc commisit delictum, licet postea ordinetur, vel accipiat insignia clericalia, erit subjectus sæculari iudicio quoad illud delictum. Tum etiam quia illud delictum a principio pertinuit ad forum sæculare, et nullum est jus quod extrahat illud, vel quod retrotrahat privilegium ad illum effectum; ergo. Et ita videntur sentire Covarr. et Barbosa in locis allegatis.

15. *Ratio pro parte affirmante.* — In contrarium vero facere videtur primo, quia privilegia amplianda sunt, quantum proprietatis verborum patitur, maxime in favorem religionis; sed jura concedentia hoc privilegium simpliciter eximunt personas ipsas insignitas caractere, vel dicatas Deo tali modo, et non limitant ad delicta commissa post clericatum vel ante; ergo non est limitandum, sed extendendum privilegium. Secundo, quia etiamsi delictum præcesserit, non potest non cedere in ignominiam clericatus, quod ille, qui jam est clericus, puniatur a laico vel iudicetur; ergo, cum privilegium magis respiciat decentiam clericatus, quam commodum personæ, habere debet locum etiam quoad delictum præcedens. Sicut is, qui antea erat servus, si ordinetur, per jus eximitur a servitute propter honorem clericatus, licet non semper eodem modo, ut ex materia de irregularitate constat. Ergo etiam in præsentia licet quis ratione delicti sit obnoxius foro sæculari, per ordinationem liberabitur, saltem a foro, licet non a debito alicujus pœnæ. Tertio, qui post delictum confugit ad ecclesiam materiale, gaudet immunitate; quid ergo mirum quod illa gaudeat, qui confugit ad spirituale gradum ecclesiasticum?

16. *Vera resolutio.* — De hoc puncto disputat Panormitanus late, in cap. unic. de Obligatis ad ratiocinia, et plures alii ibi, et in locis quos refert copiose Felin., in cap. ultimo de Constitut., numero decimo quarto, circa finem; et ex modernioribus Avendan., in tractat. de Mandat. Reg. exequend., cap. 22; et Covarr., in Pract., cap. 32, num. 4. Qui varias referunt sententias, et multis distinctionibus utuntur, quas hic referre et discutere prolixum esset, et alienum a nostro instituto. Maxime quia non afferunt jura canonica, quæ in hoc aliquid clare disponant. Quocirca loquendo in generali, et conjectura utendõ, mihi placet sententia dicens, ordinem subsecutum post delictum eximere personam clerici a jurisdictione sæculari, etiam pro illo delicto. Primo, propter rationes factas. Deinde a simili vel a fortiori, ex l. *Hos accusare*, ff. de Accusat., quatenus ait, legatum provinciæ accusandum non esse de illo crimine, quod ante legationem commisit. Ergo eadem vel majori ratione clericus, qui in statu laici deliquit, non est de illo crimine in iudicio sæculari accusandus.

17. *Quorundam limitatio rejicitur.* — Solent autem juristæ adhibere limitationem: *Nisi mala fide assumpserit clericatum*; per malam autem fidem intelligunt, assumere clericatum ad fugiendum sæculare forum, unde ipsi clerico imponunt onus probandi non habuisse malam fidem. Sed certe non videtur pertinere ad dolum vel malam fidem, quod quis ex intentione se eximendi ab illo foro, et custodiendi suam personam, illum statum assumat; sicut non est mala fides confugere ad ecclesiam post delictum ad se tuendum; illa enim intentio non est mala, unde si in cæteris bona fides servetur, non videtur obstare. Malam ergo fidem ego intelligerem, si quis fecte vel simulate, et ad tempus assumpsisset illum statum ad evitandum forum. Quapropter quoad hoc censeo aliter esse judicandum, si quis ordinatur in sacris, vel tantum in minoribus. Nam ille prior assumit statum perpetuum et immutabilem, et ideo non potest de illo præsumi fictio, nisi evidenter appareat; ideoque censeo illum manere immunem, etiam si constet, occasione delicti et ad mutandum forum id fecisse, quia id nec est malum, nec grave incommodum reipublicæ affert.

18. At ille qui tantum minores ordines assumit, potest facile mala fide id facere, id est, non quia velit se vere cultui Dei dicare, sed solum ad tempus, ut facilius liberetur, et

postea mutet statum, et tunc censeo procedere priorem limitationem. Multoque magis in clerico jam ordinato in minoribus, qui tempore delicti habitum et tonsuram non gestabat, et postea assumit, et vult gaudere privilegio. Merito enim timeri potest dolose incedere; tunc ergo non gaudebit privilegio, nisi contrarium animum probet, quod difficillimum est. Addunt vero iidem Doctores aliam limitationem, nimirum, *posse clericum bona fide ordinatum gaudere privilegio, si causa esset integra*; nam si esset jam inchoata coram iudice sæculari, alia esset ratio, juxta capit. *Proposuisti*, de Foro comp. Item addunt, in illis casibus, in quibus hic clericus iudicatur a sæculari iudice de priori crimine, non posse ab illo corporaliter puniri, sed aliis modis. De quibus et aliis punctis similibus ad prædictos auctores lectorem remitto.

CAPUT XVI.

AN PRIVILEGIUM FORI EXEMPTIONEM A LEGIBUS CIVILIBUS INCLUDAT, ET QUALIS ILLA SIT.

1. *Laici suis legibus nullatenus ecclesiasticas personas ligant.* — Supponimus ecclesiasticam immunitatem includere exemptionem ab obligatione et vinculo civilium legum, quatenus a potestate et jurisdictione humana vim aliquam habent. Hoc certissimum est in jure canonico, licet fortasse in civili expresse et in particulari non inveniatur. Quod nihil obstat, quia jus canonicum sufficit, ut supra dixi. Hoc autem canonicum jus habetur in c. *Ecclesia Sancte Mariæ*, de Constitut., et dist. 96, per multa capita, in quibus locis etiam dicitur laicos nullam habere potestatem seu jurisdictionem in ecclesias, vel ecclesiasticas personas. Quod etiam multa Concilia testantur, ut in superioribus probatum est. Constat autem neminem posse sua lege obligare eum, in quem jurisdictionem non habet; ergo neque legislatores laici possunt suis legibus clericos ligare, quia, ut dictum est, nullam jurisdictionem in eos habent; jurisdictio autem legislativa magna est; cum ergo Concilia nullam dicant, etiam hanc negant. Juvatque Authent. *Cassa*, Cod. de Episcop. et cleric., ubi cassa et irrita dicuntur esse omnia statuta laicorum ecclesiasticæ libertati contraria; nam, eo ipso quod leges civiles fiant ad ligandos clericos, libertati ecclesiasticæ repugnant. Hoc igitur in genere certum est; quo-

modo autem sit intelligendum, ampliandum vel limitandum, explicandum superest.

2. *An privilegium fori clericorum exemptionem a legibus civilibus includat.* — Prius autem adverto, aliquos dubitare an, sicut immunitas ecclesiastica, ita etiam privilegium fori clericorum hanc exemptionem a vinculo civilium legum includat. Dico tamen quæstionem hanc esse de solo nomine. Nam si nomen fori stricte sumatur, solum comprehendere videbitur exemptionem a judiciis fori sæcularis, tam in causis civilibus quam criminalibus, quia forum proprie significat locum ubi iudicia exercentur, et consequenter etiam ipsum iudicium, vel jurisdictionem, per quam exercetur. Unde si privilegium fori ita stricte sumatur, non comprehendet totam clericorum libertatem. Nam immunitas seu exemptio clericorum, de qua tractamus, plura comprehendit, ut in principio hujus libri dixi, scilicet, immunitatem ab aliquibus oneribus, muneribus, tributis, et legibus sæcularibus, quæ omnia libertas ecclesiastica comprehendit. Potest tamen privilegium fori in tota hac amplitudine accipi. Sic enim duo solent distingui privilegia clericorum, scilicet, canonis et fori, ex quibus prius solum significat specialem immunitatem a violenta manus impositione, et ideo sub privilegio fori, ut adæquata sit numeratio, reliqua libertas tota personarum ecclesiasticarum comprehendenda est. Et ita loquitur expresse Sylvest., verb. *Ecclesia*, 1, quæst. 5, vers. *Primum*. Nec sine fundamento, nam privilegium fori, ut dixi, non solum eximit clericum a jurisdictione temporali inferiorum magistratum, sed etiam a suprema regum et imperatorum jurisdictione; quia ergo ab illa eadem jurisdictione manant omnes leges civiles, et omnia onera, quæ per hujusmodi leges possunt imponi, ideo privilegium fori extensum est ad exemptionem ab his omnibus significandam. Quapropter, explicata exemptione a judiciis, ut hoc privilegium integre declarem, superest ut exemptionem a legibus exponamus; nam sub hac omnes aliæ immunitates includuntur.

3. *Vis legis civilis duplex: directiva et coactiva, et utraque quid.* — Ad hoc autem explicandum, oportet supponere, multiplicem esse vim legis humanæ, id est, civilis, de qua specialiter loquimur. Duo tamen sunt præcipua capita, ad quæ alia reduci possunt, scilicet, vis directiva et coactiva. Et ne sit in verbis æquivocatio (ut esse solet), per vim directivam intelligimus potestatem præcipiendi sub obligatione non

solius pœnæ, sed etiam conscientia. Vis autem coactiva est vis cogendi per pœnam, nam, licet hæc coactio ordinarie fiat in executione per homines, scilicet, per iudicem et ministros ejus, tamen etiam fit suo modo per legem, idque dupliciter, scilicet, vel imponendo tantum debitum, seu reatum certæ pœnæ transgressoribus legis, vel infligendo etiam ipsam pœnam, quando talis est, ut executione hominis non indigeat, sed per legem ipsam fieri possit, si sufficienter in ea exprimitur.

4. *Plures alii effectus legum civilium ad prædictam vim directivam et coactivam reducuntur.* — Præter has duas potestates legis numerari possunt aliæ, ut taxare pretia rerum, quod optime potest ad vim directivam reduci, quia ratio justitiæ obligans in conscientia inde resultat. Item irritare contractus, vel illos cum eo rigore prohibendo, vel instituendo formam sine qua validi non sint, quod aliquibus visum est pœnale, et ideo ex virtute coactiva proficisci. Sed hoc non semper ita est, nam interdum fit propter solam directionem morum, et bonum regimen reipublicæ; et tum magis pertinet ad vim directivam. Item habet lex vim imponendi tributum reale vel personale, et huc etiam spectat impositio cujuscunque oneris, vel sæcularis muneris, præsertim sordidi et vilis, seu onerosi, magis quam honorifici. Et ex hac parte reputatur hæc virtus legis quasi coactiva, quamvis revera proprie talis non sit, quia per se hæc non imponuntur per modum pœnæ propter culpam, vel legis transgressionem, sed directe et per se, quia in humana republica necessaria sunt. Declarandum est ergo quomodo per privilegium fori clerici ab his omnibus eximantur; in hoc vero capite solum dicemus de legibus ut præcipientibus vel prohibentibus, sive pure, sive adjecta pœna; in capitibus vero sequentibus de aliis legibus, præsertim onerosis, dicemus.

5. *Distinctio legum civilium ex parte personarum, et ex parte materia.* — Prius vero iterum distinguendæ sunt leges civiles ex parte personarum et ex parte materia. Nam communiter hæc leges generaliter feruntur pro omnibus civibus, abstrahendo a laicis et clericis; utriusque enim cives sunt, et civitatem componunt. Aliquando vero feruntur pro solis laicis; possent etiam aliquando ferri pro solis clericis, possent (inquam) facti; quid vero de jure dicendum sit, videbimus. Deinde materia legis aliquando esse potest propria clericorum, quæ potius erit ecclesiastica quam civilis; ali-

quando est propria laicorum; sæpius vero est communis utrisque. Item aliquando materia, vel dispositio legis, sive in specie, sive generaliter factæ, est onerosa clericis, vel eorum statui minus decens, aliquando vero est favorabilis, interdum vero est indifferens. Quia licet respectu communitatis utilis sit, nihilominus respectu singularum personarum interdum affert incommodum, licet frequentius omnium commodis prospiciat; juxta hanc ergo legum varietatem, varie etiam de hac exemptione judicandum est.

6. *Leges civiles pro solis laicis latæ clericos non obligant.* — Nonnulla vero ex dictis colligere possumus, quæ clara et extra controversiam sunt. Primum est, leges civiles, latas pro solis laicis, clericos non obligare. Hoc enim verum est, non solum ratione exemptionis, sed etiam propter formam talis legis, nulla enim lex obligat, nisi personas ad quas loquitur seu dirigitur. Secundum est, leges etiam civiles, quæ disponunt in materia mere laica et sæculari, licet cum laicis personis in particulari non loquantur, sed indefinite ferantur, clericos non obligare, ut leges civiles ordinantes iudicia sæcularia non obligant in foro ecclesiastico, et sic de aliis. Ratio est clara, tum propter exemptionem, tum etiam quia materia legis restringit ejus obligationem, ad eas personas quarum propria est talis materia, ut est per se clarum.

7. *Leges civiles in materia ecclesiastica statuentes nullæ sunt.* — Tertio dicendum est, leges civiles, si in materia ecclesiastica disponant, nullam obligationem inducere, propter exemptionem talis materia. Hæc assertio constat ex dictis supra, cap. 2, ubi ostendimus, res omnes, et causas ecclesiasticas a jurisdictione laicorum exemptas esse; ergo leges latæ a laicis circa hujusmodi materias sunt ipso jure nullæ ex defectu jurisdictionis. De qua re plene dixi in tomo de Legib., lib. 4, c. 11. Unde quarto addendum est, leges civiles disponentes circa personas clericorum in particulari, etiam si in materia civili disponere videantur, non obligare clericos, ratione exemptionis illorum. Hæc assertio simul cum præcedenti expresse traditur in cap. *Ecclesia S. Mariæ*, de Constitut., et c. *Quæ in Ecclesiis*, eodem tit., et cap. ult. de Rebus eccles. non alien., et in c. *Bene quidem*, cum multis sequentibus, 96 dist., quibus locis late hanc materiam tractant auctores, præsertim Panormitanus, et Felinus, et Barthol., in leg. *Cunctos populos*, Cod. de Summ. Trinitat. Ratio